

ביום א' בניסן תשפ"א (14.3.2021) התקיים באיחור טקס הענקת פרס ע"ש אורי אורבך ליצירה יהודית בתחומים שונים. הרצל ובלפור חקק, זוכי פרס השירה, נקראו לשאת דברים בשם הזוכים. הטקס התקיים בגן הארכאולוגי סמוך לכותל, למקום שבו עמדו משמרות לויים בבית המקדש.

נאום פרס השירה של אגף תרבות יהודית

הרצל ובלפור חקק

כבוד השר, כבוד מנכ"ל המשרד, כבוד מנהל האגף, גבי מיכל אורבך, יוצרות ויוצרים יקרים,

הסרטון על יצירת האחים חקק שהוקרן במהלך הטקס
<https://www.youtube.com/watch?v=UVKXwkgqAck&t=1s>

הפרס שנוסד על ידי האגף לתרבות היהודית, פרס על שם אורי אורבך, הציב את תרבותנו הישראלית המתחדשת בזיקה לתרבות היהודית לאורך הדורות. זה צו חיינו, לראות את היצירה הנוצרת בארץ בזיקה למורשת היהודית ולארון הספרים היהודי. זה המסלול, זו השרשרת החיה, חוליה לחוליה. אנו מחוברים כולנו ליהדות כאילן יוחסין ביולוגי אך גם כאילן יוחסין ספרותי של היצירה העברית.

אנו בוחנים את היש ואת המוגמר - ולא פעם הרף שלנו להשוואה הוא החזון, החלום. על כך כתב אורי אורבך ביצירתו "מתקן החלומות": "רעיי בני הכפר, שכניי, ידידי, תוכלו לתקן חלומות בלעדי. זה אפילו מומלץ וכדאי... אם תראו את הכול בפשטות וביושר, תתקנו לעצמכם כל חלום באושר. על כן כעת תסתדרו בעצמכם. ומי ייתן ויתגשמו כל חלומותיכם!"

זה המתכון לשוב לאש התמיד, לאותו חלום – לשאיפה לשמור על הקשר עם תרבותנו היהודית.

תרבות נבנית נדבך על נדבך

יותר ויותר מתברר לנו, שתרבות היא מושג, שניתן להבינו רק בפרספקטיבה היסטורית. תרבות נבנית נדבך על נדבך. היוצרים בוחנים את זיקתם לנכסי העבר. לא פעם קוראים לזה "נטל הירושה".

נכון, לא קל להיות יורש. הדילמה של כל יוצר בכל דור: האם להשליך את ירושת הדורות, או לשמר אותה? ואם בחרתי להיות המשך לירושה זו, איזה המשך עליי להיות?

ליוצרים העברים, הייתה מטרה ראשונית - הקזרה לעברית. למרבה האירוניה, זה נתפס באותם ימים כסוג של מרד מוסווה. הזהות העברית נתפסה בעיני חלק מן האבות המייסדים של הציונות כסוג של פריצה מן המסגרת, בריחה מן הזהות היהודית. להיות עברי, זה היה דגל: ראו בכך התרסה כלפי המושג להיות יהודי. כך צמחו הביטויים אוניברסיטה עברית, טכניקום עברי (היום הטכניון), הסתדרות העובדים העבריים בארץ ישראל, אגודת הסופרים העברים וכיו"ב. היה בכך רצון להתחבר לזהות התרבותית העברית, שהיא זהות הבנויה על אדני-שפה ועל מקום, ולהתנתק מן הזהות היהודית ששורשיה בזמן, בגווילים עתיקים, זהות שנראתה עטופה שכבות של תרבות דתית.

התהליך הוא דיאלקטי "מרד לשם המשך"

ברנר אמר – "החשבון עוד לא נגמר".
היום מתקיים תהליך דיאלקטי, שמשמעו: המרד הגיע להשלמתו. מתברר, כך נראה לנו, שהציונות לא הייתה מרד לשמו, כפי שחשבו מייסדיה. במבט מעמיק יותר: - הציונות הייתה באופן דיאלקטי מרד לשם המשך.
מכאן שבנו למקור: שירת התחיה, ספרות התחיה. זה היה תהליך מפעים של חזרה למקורות היהודיים, ולו גם כמקורות המייצגים תרבות ולא דת. התחושה היא, שאין מונופול לאיש על הטקסטים היהודיים שנוצרו במשך הדורות, והם חלק מאוצר נכסי צאן ברזל של כל יהודי.
מאז ראשית הציונות מתקיים המתח בין הציונות ובין המורשת היהודית. מלכתחילה הייתה הציונות קריאת תיגר כלפי העבר היהודי, והיא ראתה עצמה לא רק כפתרון מדיני טריטוריאלי אלא כחלופה לזהות היהודית, כפתרון עדכני יותר ליהדות ולמורשתה.
אחד העם קרא לרגע האמת – "על פרשת דרכים". ואכן הוגי הציונות, בעיצומה של הסערה – הבינו בחוש פנימי, שיש כיוון מדורי דורות. שיש

מפתח זהב שלא ניתן להחליף אותו כדי לשמור על האוצרות. לא ניתן ליצור זהות לאומית גם בעידן המודרני, ללא קשר אל העבר. בציונות רחשה שניות: רצון למרוד ורצון להמשיך בד בבד. ונכון, המתח הרוחני הזה מלווה אותנו עד היום.

השיבה לארץ, השיבה לשפה

לציונות כתנועה לאומית היה יצר חיים: אם רצונך לסחוף את ההמונים, אינך יכול ליצור זהות לאומית חדשה ללא קשר למורשת העבר. ואכן הציונות ירשה שני יסודות מרכזיים מן היהדות: את הארץ ואת השפה. האבות המייסדים של הציונות חוללו את פלא השיבה לעברית ואת פלא השיבה לארץ ישראל. לזכותה של הספרות העברית ניתן לומר, שהיא הקדימה את הציונות המעשית. הסופרים העברים הלכו תמיד לפני המחנה. ספרו של מאפו "אהבת ציון" בתקופת ההשכלה (1853) הקדים את תהליך שיבת ציון.

הסופרים חוללו את הפלא של שיבה לעברית, והמורים העברים חוללו את המהפכה בשדה החינוך. היום אנו מתכנסים בחלוקת הפרס לתרבות יהודית על שם אורי אורבך. את אורי הנפלא הכרנו אישית ביוזמה שלו מדי שנה לקיים אירוע קריאת שירה עברית בכנסת. הוא היה יוצר מחונן בחסד. אנו כיוצרים מתחומי יצירה שונים, בוחנים את יצירתנו בזיקה למורשתנו היהודית ולארון הספרים היהודי. עלינו לשמור על המשכיות הקיום היהודי וגם על הרציפות התרבותית היהודית. בשנות החמישים היה זה ברוך קורצווייל שהציב חזות קודרת לספרות העברית הניתקת ממקורותיה. באומץ קם האיש ושאל את השאלה: ספרותנו החדשה, המשך או מהפכה?

חיים ויצמן, נשיאה הראשון של מדינת ישראל, ייצג את ההסתדרות הציונית בשהותו בבריטניה. זה היה כמה שנים לפני הצהרת בלפור. חבר בית הלורדים הבריטי שאל אותו, "מדוע אתם היהודים מתעקשים על פלשתינה, כאשר ישנן כל כך הרבה מדינות, שבהן אתם יכולים להתיישב בנוחות רבה יותר?".

ויצמן ענה: "זה כמו שאני אשאל אותך, למה נסעת בסוף השבוע האחרון
30 קילומטרים בשביל לבקר את אמא שלך, כשיש כל כך הרבה נשים
זקנות, ... שגרות ממש ברחוב שלך..."

לסיום, אנו כל זוכי הפרס מודים לאגף לתרבות יהודית ולמשרד החינוך
על היוזמה להענקת פרסים אלה. אנו מחויבים גם היום לבחון את הזיקה
בין היצירה התרבותית כולה הנוצרת בימינו, ובין נדבכי התרבות
היהודית בעבר. מדינת ישראל מחויבת לתרבות היהודית.

סקירה על האירוע

<https://www.news1.co.il/Archive/0026-D-147006-00.html>